

Met een mis tegen de tijdgeest in

MYSTERIE Het was een bewogen jaar voor Herman Finkers. Hij regisseerde met veel succes een Latijnse hoogmis, voor hem een tegengeluid in deze soms zo angstige tijden. 'Ik vind het geen fijne tijd voor humor. Humor is relativering bij uitstek. En daar is steeds minder gevoel voor.'

Interview Stijn Fens foto's Roos Pierson

Het is een grauwgrijze donderdag in december en Herman Finkers houdt spreekuur voor journalisten in een Utrechts hotel. De medewerkers van de afdeling Sales van het hotel willen met de cabaretier op de foto. Dat kan,

maar eerst wil hij weten wat de afdeling Sales zoal doet. "Wij verkopen alles wat met het hotel te maken heeft: kamers, vergader-ruimtes", zegt een van de medewerkers. "Oh, dat lijkt me helemaal niet moeilijk", zegt Finkers en poseert vervolgens met een brede glimlach.

Dan loopt hij naar een strak ingerichte vergaderkamer die hij vandaag tot zijn beschikking heeft. Op de tafel staan koffie, thee en water. Finkers bestelt een kop pompoensoep.

Hij heeft een bewogen einde van het jaar achter de rug. Eind november overleed zijn moeder. Op het einde ging zij snel achteruit en de laatste sacramenten moesten in allerijl worden toegediend. In het verzorgingshuis waar ze woonde was geen katholiek priester voor handen, alleen een dominee. "Die deed het hartstikke mooi, ondanks het feit dat hij een ander soort taal hanteert. De dominee had het over Koning David en psalm 31. Toen gingen de ogen van mijn moeder open. Mijn moeder wist wel wie koning David was. 'Den hef oonder 'n droad hen vreten bij Batseba' (Die is vreemdgegaan met Batseba), zei ze altijd. Daarna hebben we wat weesgeloofjes geboden en hebben we 'Ik ben een kind van Maria' voor haar gezongen."

Zijn vader overleed al eerder, maar een wees voelt hij zich niet. "Het is heel geleidelijk gegaan. Mijn moeder was dementerende en gleed steeds verder weg. Bij mijn vader was de schok van het overlijden veel groter omdat hij 63 was en kerngezond. Ik voelde me toen meer half wees, dan ik me nu wees voel. In zekere zin heb je als je ouders zijn overleden, een in-

tenser contact omdat de aardse belemmeringen er niet meer tussen zitten, zoals verschil in karakter en verschil in temperament. Het wordt een soort archetype: je vader, je moeder. Nu kun je zeggen: dat verzin je allemaal zelf in je hoofd, maar het werkt wel. Als je je overleden vader vraagt: 'Pa, wat moet ik nou doen?', geeft je vader je in je hoofd een ander antwoord dan je moeder dat zou doen. Dus in die zin blijven ze bij je."

Gregoriaans

Minstens zoveel impact voor Finkers had de 'Missa in Mysterium', een Latijns/gregoriaanse hoogmis die door Finkers werd georganiseerd en geregisseerd, en begin oktober in een bomvolle Plechelmusbasiliek in Oldenzaal werd opgevoerd. Geheel in het Latijn gecelebreerd en van A tot Z gezongen, inclusief de lezingen. Het was een meezingmis, gelovigen konden van tevoren het gregoriaans instuderen door middel van een instructieve video op de website van Finkers. Tijdens de mis werd er niet gepropt, niet geprekeerd, en niet gememoriseerd; de rituelen, de muziek en een paar regie-vondsten moesten het doen. "Mijn doelstelling is niet om te evangeliseren", zegt hij. "Als je het ritueel goed doet en de muziek goed zingt, dan werkt dat - als je dat al zou willen - meer evangeliserend dan de beste preek."

Op Eerste kerstdag wijdt de KRO/NGRV een tv-programma aan de Missa in Mysterium. Die uitzending zou oorspronkelijk beginnen met een beginselverklaring van Finkers - buiten beeld ingesproken - maar die sneuvelde in de montage. Hij wil 'm toch even laten horen, dus klappt hij zijn laptop open, klikt een bestand aan en luistert naar zichzelf. "Katholiek zijn is geen keuze, het is een geaardheid. Je hebt het of je hebt het niet", klinkt het gezond plechtig. "Maar als je ermee behept bent, heb je de bijna fysieke behoefte op gezette tijden een gewijd gebouw binnen te gaan, daar een kruis te slaan en je over te geven aan een groot ritueel. Een ritueel dat niet zozeer het samenkomen is om met elkaar te luisteren

naar de boodschap, maar een samenkomen om met elkaar een kunstzinnig, verstillend eerbetoon te brengen aan het mysterie van de liefde." Na de laatste woorden doet hij de laptop weer zachtjes dicht.

"Die mis, dat eerbetoon aan het Mysterie, is een lang gekoesterde wens van mij", zegt Finkers. "Men vraagt zich in de katholieke kerk nog wel eens af: doen we gregoriaans of doen we volkszang? Met andere woorden: gregoriaans is geen volkszang. Maar het 'volk' heeft tijdens een Latijnse mis, zoals de Missa in Mysterium, meer te doen dan bij een gemiddelde Nederlandse viering."

In de vieringen zoals die in de meeste katholieke kerken van ons land worden gehouden, ligt de nadruk volgens Finkers te veel op het begrijpelijk maken van dingen, te weinig op het mysterie. En zo ontstaat in zijn ogen een bijna protestantse viering. "Het feit dat het allemaal te begrijpen moet zijn, is het loslaten van de katholieke gedachte. In de katholieke kerk heeft eigenlijk een reformatie plaatsgevonden waarin men de Bijbel en de uitleg daarvan meer centraal stelt en het mysterie minder. De katholieken kennen niet, zoals de protestanten, het begrip 'Sola Scriptura', dat alleen in de Schrift de waarheid te vinden is. Centraal in de rooms-katholieke kerk staat het Mysterie. Het leven is een geheim. Dat is een wijsheid waar niemand aan kan tornen. Nogmaals: ik vind protestanten hartstikke goed en fijn. Ik heb ook wel eens deelgenomen aan het avondmaal bij protestanten. Het is voor een keertje best wel leuk - het zijn toch geloofsgenoten - ze drukken het alleen heel anders uit. Zij willen er wijzer van worden, iets leren. En dat is natuurlijk iets anders dan het eren van het Geheim achter alle dingen."

Aleppo

Ben medewerker van het hotel komt het lege soepbord ophalen. Finkers neemt een kop koffie. "Als jij nu thee neemt, dan raken ze niet in de war." Het gesprek komt op Aleppo en de verschrikkingen van het geweld daar. "De paus

'Centraal in de rooms-katholieke kerk staat het Mysterie. Het leven is een geheim.'

'De Missa in Mysterium is het tegenovergestelde van schreeuwen en van ongenueanceerdheid'

noemt dat het mysterie van het kwaad. Het enige wat je kan doen - als je er al wat aan kan doen - is het goede doen. En in ieder geval niet mensen die voor dat geweld vluchten uit gaan maken voor potentiële verkrachters.

"Wat me ook niet de bedoeling lijkt, is om te zeggen: het komt allemaal door de islam. Dat is misschien ook wel weer zo'n uiting van alles willen begrijpen. Het komt door dit, het komt door dat. Bepaalde mechanieken zijn natuurlijk aan te wijzen. Als je de inval in Irak neemt, die heeft voor de opkomst van Islamitische Staat gezorgd. Die dingen zijn te snappen en te begrijpen, maar dat mensen in staat zijn tot zulke gruwelijke dingen niet. Maar ik vind het ook gruwelijk hoe hier vluchtelingen door sommige mensen worden ontvangen. Met schelden en verwensingen. En op het moment

dat ik dit zeg, realiseer ik me dat het op internet komt en je dan een scheldkanonnade over je heen krijgt, want dan ben je een links, elitair varken. Dat vind ik dan ook weer onbegrijpelijk."

Met ongeveer dezelfde verbazing heeft Finkers gezien hoe leden van de intellectuele voorhoede van ons land na de aanslagen door moslimterroristen in Parijs en Brussel, religie gelijktelden met geweld en vervolgens de clubje trokken dat de wereld beter af zou zijn zonder religies. "Dan denk ik: heb je dan nooit een boek gelezen? Heb je nou nooit over iets nagedacht? Dat zijn dan mensen die zelf gedichten schrijven, die toneelvoorstellingen maken en dan zulke domme dingen zeggen. Dan is het einde zoek. Hoe kun je zo stomzinnig zijn? Het is eigenlijk een vorm van extremistisch denken. Het is nog geen extremistisch geweld, maar het is wel een vorm van extreme nuanse. De nuance is weg. Voor Islamitische Staat zijn de ongelovigen en de eindstrijd waarin we verzeild zijn de verklaring voor alles, volgens die intellectuelen waar we het net over hadden, is het de islam. Ik vind het geen fijne tijd voor humor. Humor is relativering bij uitstek. En daar is steeds minder gevoel voor."

Tegengeluid

Is hij blij dat hij vorig jaar de oudejaarsconferentie op televisie deed en niet in dit 'rampjaar' 2016? "Dat had niet zoveel uitgemaakt. Vorig jaar was het eigenlijk dezelfde ellende. Alleen komt Trump er nu bij. In zekere zin is zo'n mis ook een soort tegengeluid. Met de epiloog van mijn oudejaarsconferentie en met de Missa in Mysterium ga ik heel erg tegen de tijdgeest in. Niet bewust, maar blijkbaar ben ik niet zo van deze tijd. Ik ben gewoon mezelf. Ik zou niet anders kunnen. Die mis is het tegenovergestelde van schreeuwen en van ongenueanceerdheid. Negenhonderd man die heel zachtjes meezingen, dat is wat anders dan wat er buiten die kerk gebeurt."

De Missa in Mysterium was, tot zijn grote

tevredenheid, een groot succes. "We hadden de Plechelmus nog wel een paar keer kunnen vullen." De reacties op de opvoering waren bijna unaniem enthousiast. Ook van de honderd scholieren uit Oldenzaal die speciaal door hem waren uitgenodigd om de gezangen van tevoren in te studeren. Ze werden er rustig van, zeiden ze na de mis. Finkers: "Door de klank, door de handelingen, door het kruisteken te maken, door te bewegen, werd het hele kerkgeluid en alles wat er in zit, een groot lichamenlijk gebed. En dat zorgde ervoor dat ik aan het einde van de mis, om het maar eens plat te zeggen, volkomen zen was. Terwijl ik vooraf vol adrenaline zat."

Buiten luiden de klokken van de Dom. Het schemert al in Utrecht. Als het aan Finkers ligt, wordt 2017 een jaar van rust. Hij wil kijken of zo'n Missa in Mysterium vaker opgevoerd kan worden. Voor de rest zijn er geen vaste plannen. "Sinds mijn ziekte doe ik de dingen toch in een lager tempo. Ik denk dat als ik nog de energie van vroeger had, ik die oudejaarsconferentie en die mis in één jaar had gedaan. Nu doe ik ze in twee jaar. Laatst sprak ik een arts die mensen moet vertellen dat ze chronisch lymfatische leukemie hebben. Veel van die patiënten zeggen dan: Herman Finkers heeft het ook al heel lang en die doet nog van alles. Maar dat is geen wet van Meden en Perzen. Bij mij slaan de medicijnen aan. Ik heb gewoon mazzel. Meer niet." <<

HERMAN FINKERS

Geboren 9 december 1954 te Almelo
Cabaretier
Woonst in Beuningen

Missa in Mysterium. Eerste kerstdag, zondag 25 december, 23.15 uur, NPO 2. Celebrant is pater Marc Loriaux o.s.b. De schola wordt gevormd door Wishful Singing.